

Tretie obdobie 1956 - 1963

Milan RÚFUS (1928)

Narodil sa v Závažnej Porube. Je to básnik, esejista a prekladateľ. Pochádza z remeselníckej rodiny. Gymnázium skončil v L. Mikuláši, v štúdiách pokračoval v Bratislave na Filozofickej fakulte UK – odbor slovenčina – dejepis. Tu pracoval až do dôchodku ako profesor českej a slovenskej literatúry. Žije v Bratislave.

Tvorba:

Prvé verše uverejnil časopisecky v r. 1944, no debutoval zb. Až dozrieme, kt. spolu s Váľkovou zbierkou Dotyky predstavovala v 2. pol. 50 – tých rokov jeden z rozhodujúcich impulzov vo vývine slovenskej lyriky.

Je to zbierka, kt. bola tematicky rôznorodá – verše o otcovi, matke, o rodnom kraji, ale i s motívmi 2. svetovej vojny, verše reagujúce na aktuálne politické svetové problémy (vojna v Kórei,...), básne o človeku a jeho osude, o osude ľudstva (b. **Ľudstvo - Čítanka s. 183**). V protivojnových básňach upúšťa od patetickej heroizácii činov a dôraz kladie na vnútorné prežívanie utrpenia.

Jeho výrazové prostriedky sa opierajú o prostredie vidieka a prírody, lyrické postupy vyjadrujú spätosť s myslením ľudového človeka, no na druhej strane sú výsledkom filozofickej reflexie. Motivicky využíva aj prvky kresťanskej proveniencie (pojmy a postavy), čo sa neskôr stáva príznačné pre jeho celé básnické dielo. Využíva rýmovaný, stroficky organizovaný verš, ale ani voľný verš mu nie je cudzí.

b. **Na chotári malá jeseň sedí** – prírodná lyrika

b. **Vyznanie lásky** – sociálna a spoločenská lyrika (hlási sa k svojim predkom, nová generácia vznikla z *bedárskej otca krvi*)

b. **Monológ v lazarete** – odsúdil neokoloniálne vojny ako bola napríklad vojna vo Vietname Rozprávačom je Francúz – vojak, kt. prišiel o zrak a až vtedy akoby pochopil, že je to nespravodlivá vojna a musí sa hanbiť. Pripadá si ako zlodej, kt. kradol na cudzom a pri tom sa mu stala nehoda. Všetky slová zavrhnutia adresuje tým, kt. ich do toho boja hnali – *ľudia slepých srdc a viery*. Tvrdí, že keby sa mu to bolo stalo vtedy, keď Francúzi bojovali proti fašistom, malo by to zmysel, lebo to bol boj spravodlivý.

Rúfus mal ešte pred touto zbierkou pripravené iné verše, kt. však nemohli v tom čase vyjsť. Časť z nich vyšla v r. 1966 pod názvom Chlapec, ale kompletne vyšli až v r. 1974 pod názvom Chlapec maľuje dúhu – zb. obsahuje básne z r. 1945 – 1953. Predstavil sa v týchto básňach ako človek, kt. zaspieval o láske, ale jeho tichý hlas burcuje ľudí, pretože sa venuje témam, kt. sa bytostne dotýkajú ľudí – o pomínutelnosti človeka v čase, o jeho určení základnými veličinami, akými sú zrodenie a smrť, o potrebe lásky, kt. robí z jedinca skutočného človeka, o tom, akým úžasným darom je život sám

a básnik aj hovorí o nádeji pre ľudstvo: ... *vieš, žiť je čosi úžasného,*

Počuješ, žiť je nádhera...

... večer,

keď stíchnu všetky slová

o zlobe, žiali, o vzteku,

v takýto večer zažneš svoj svätojánsky oheň.

Ohníček lásky pre zázračnú milú.

Ohníček lásky k človeku.

Zbierka **Zvony** zobrazuje prostého človeka práce ako jednotlivca zápasiaceho s každodenným údelom a jednotlivca hľadajúceho dôstojnú alternatívu svojho jestvovania. Tiež poukazuje na to, že detstvo má určujúci faktor v živote človeka. Aj keď sa zdá, že Rúfus je skôr básnikom ľudskej bolesti, aj napriek tomu hľadá pozitívne východiská pre komplikovanú ľudskú existenciu, chce nájsť harmóniu.

!!! Úloha: prečítať básne z Čítanky s. 184, 185 - básne *Abeceda, Zvony detstva*.

Ako sprievod k fotografiám Martina Martinčeka vznikla báseň – pásmo, kt. však môže existovať aj bez fotografií – **Ludia v horách**. Spolupracoval s ním aj v knihe **Kolíška**.

R. 1972 vyšla zb. **Stôl chudobných** – kt. formálne aj tematicky nadväzuje na zb. *Zvony*. Ide v nej o hodnotenie súčasnosti z pozície morálnych princípov prostého človeka, kt. akoby zanikal s premenou slovenského vidieka. Významné miesto má aj príroda, kt. nemá vytvárať len lyrické obrazy, ale má byť východiskom k filozofickej pointe, nútiacej zamyslieť sa nad otázkami ľudského bytia.

V **Knihe rozprávok** sa opiera o poetiku ľudovej slovesnosti a o motívy Dobšinského rozprávok. Epické časti sa striedajú s lyrickými pasážami. Do popredia kladie etiku slabých a nemajetných. (inšpiroval sa dcérou - mentálne postihnutá)

b. *Laktibrada*

Hudba tvarov – spätosť s dielom L. Fullu

1987 – **Prísny chlieb** - kritika skonštatovala, že sa tu objavuje podobnosť s autorovými rannými básňami, v kt. sa objavuje rúfusovská symbolika, ale vo svojich veršoch reaguje aj na aktuálne problémy doby (hviezdne vojny, mikroprocesory,...).

Po r. 1989 sa v jeho tvorbe prehĺbuje zložka, kt. musela byť tlmená – kresťanská hodnotová orientácia – **Čítanie z údelu, Žalmy o nevinnnej**.

Významné miesto má tvorba pre deti a mládež.

Mechúrik Koščúrik s kamarátmi – spracovanie ľudových rozprávok

Modlitbičky, Lupienky z jabloní, Zvieratníček, Nové modlitbičky – knihy veršov

Rúfusa tiež zaraďujeme k popredným slovenským esejistom. Písal eseje zamerané na literárne umenie a veľké osobnosti z tejto oblasti – **Človek, čas a tvorba, Štyri epištoly k ľudom, O literatúr, Epištoly staré a nové**.

Venuje sa tiež prekladom hlavne z českej a ruskej poézie (Hrubín, Jesenin).

Miroslav VÁLEK
(1927 – 1991)

Jeden z najvýznamnejších povojnových básnikov, kt. výrazne prispel k prekonaniu schematizmu 50 – tých rokov. Slovenskú literatúru obohatil prekladmi modernej svetovej literatúry.

Po maturite na obchodnej akadémii absolvoval v r. 1947 – 49 štyri semestre Vysokej školy obchodnej v Bratislave. Neskôr pracoval v rôznych časopisoch ako redaktor, či šéfredaktor (Mladá tvorba, Romboid). Po 1968 sa stal poslancom a pôsobil vo vysokých funkciách v KS. Ako minister kultúry SSR 1968 – 1988 tvrdo presadzoval ideológiu a prax tzv. normalizácie. 1988 – 89 bol tajomníkom Zväzu čs. spisovateľov v Prahe.

Tvorba:

Debutoval zbierkou **Dotyky**, kt. znamenala zásadný obrat v ponímaní poézie po období schematizmu.

V básni **Estetika (Čítanka s. 187)** sa štylizuje ako „zafúľaný večný učeň múz“, kt. predkladá zrelú zbierku. Prvá časť **Nite** pripomína Kraska a Novomeského svojou zovretosťou tvaru a definitívnosťou výpovede. Badať aj vplyv českého poetizmu. Okrem ľúbostnej poézie všima si aj človeka modernej doby, či človeka postihnutého. (kalambúr – slovná hračka: a tak – atak)

Druhá časť **Rovina** sa skladá z troch výrazných dejových pásmových skladieb **Dotyky, Zem pod nohami, Krídla**, v kt. využíva aj surrealistickú asociatívnosť. V tejto zb. sa vrátil aj k téme 2. svet. vojny, no bez pátosu.

Zb. **Príťažlivosť** sa delí na **Oslnenie** (5 dlhších básní) a na cyklickú báseň Robinson.

V básňach ide o individuálny osud človeka v zložitom modernom svete. V mnohých prípadoch ide o mikropribeh, kt. má epické jadro a lyrické obrazy, kt. význam sa nedá vždy jednoznačne vysvetliť, pretože sú viacozmerné a viacvýznamové. Mnohokrát ide o konfrontáciu vnútorného života človeka s vonkajšou realitou, kt. je zasahovaná civilizačnými problémami.

Najznámejšia báseň **Domov sú ruky, na ktorých smieš plakať** – odsúdenie vojny, fašizmu. Cez príbeh Heleny Daňkovej z III.B, židovského dievčaťa, poukazuje na tú veľkú tragédiu, kt. vojna spôsobila.

ROZBOR!

V ďalšej zbierke **Nepokoj** sa prejavil ako analytik človeka a jeho situácie, nájdeme tu aj skepsu a dezilúziu. Reaguje tiež na domáce politické udalosti, napr. zdanlivý koniec kultu osobnosti. Vplývala na neho poézia beatnikov, či neoavantgardistov.

Báseň **Zabíjanie králikov (Čítanka s 192 - prečítať)** - irónia, človek inteligentný sa v niektorých situáciách správa ako primitív.

Zb. **Milovanie v husej koži** – vplyv surrealizmu.

Reagoval na zavraždenie J. F. Kennedyho – pohľad na svet a budúcnosť ľudstva je znepokojujúci.

V týchto posledných troch spomínaných zbierkach tvorí rozsiahle pásmové kompozície s funkčným využitím montáže (do veršov zakomponúva zlomky rozličných príbehov a ľudských osudov, ich vzájomné prelínanie, útržky novinových správ, motívy piesní, napodobeniny dobových šlágrov, aforizmy, viacnásobné metafory,...)

Zvláštne postavenie má poéma ***Slovo***, kt. sa vymyká všetkému, čo dovtedy napísal, pretože sa v nej vyznáva z lásky a oddanosti ku KS.

Zb. ***Z vody*** - intímna a ľúbostná poézia, kt. vyjadruje bolesť i radosť, prírodné motívy.

Tvorba pre deti:

Kúzla pod stolom, Do Tramtárie, Kde žijú vtáčiky,....

Venoval sa aj esejistickej práci a prekladom svetovej poézie.